

Література:

1. Закон України, від 30.06.1993 № 3352-ХІІ, «Про попереднє ув'язнення». Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t335200?an=31> (дата звернення 04.10.2021).

2. СІЗО у Києві функціонує незаконно. Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/news/szo-sbu-v-kievi-funktsionue-nezakonno-karpachova.htm> (дата звернення 04.10.2021).

3. Доповідь Amnesty International: «таємні тюрми» спецслужб України і переслідування владою антикорупційних активістів. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29055111.html> (дата звернення 04.10.2021).

ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Власик В. А.

державний виконавець

Холодногірсько-Новобаварського відділу

державної виконавчої служби у місті Харкові

Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції

м. Харків, Україна

Одним із безумовних пріоритетів правової демократичної та соціальної держави є забезпечення належних умов для реалізації прав і свобод людини та громадянина. Вирішення цієї проблеми зумовлює перегляд концептуальних засад діяльності відповідних органів. Вказане обумовлено передусім тим, що на сьогодні однією із основних цінностей для багатьох держав є безпосередньо людина, її інтереси, з огляду на що привалювання жорстких заходів примусу поступово замінюється розробкою та впровадженням превентивних заходів.

Застосування покарання у виді позбавлення волі є засобом захисту суспільства від конкретної особи, яка вчинила злочин та запобігання злочинам, тобто є одним із державних важелів впливу на явище злочинності.

Як вірно визначали В.В. Сташис та В.І. Тютюгін позбавлення волі як основний вид покарання, відповідно до якого засуджений ізолюється від суспільства шляхом поміщення його на строк, встановлений вироком суду, в спеціальну кримінально-виконавчу установу [1, с. 217].

На сьогодні в Україні позбавлення волі вважається одним із найсуворіших видів покарання, який істотно обмежує права й свободи засуджених осіб, прямо впливає на їх психіку. В цьому випадку постає питання: яким чином необхідно вплинути на засудженого задля викорінення з його свідомості шкідливих звичок і поновити його в соціумі як повноправного члена суспільства?

Одразу спадає на думку застосування кари та інших право-обмежень, що впливають із встановленого порядку відбування покарання (режиму), адже однією з цілей покарання відповідно до статті 50 КК України є запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, тобто превентивний вплив не лише на засудженого, але й на вільних громадян. До речі, вказівка на кару як окрему мету покарання сформульована законодавцем настільки чітко, що є безсумнівною. Проте ці припущення є досить суперечливими, оскільки застосування до засуджених однієї лише кари породжує в їх свідомості ще більший супротив діючій системі.

Натомість кримінально-виконавче законодавство України більшою мірою акцентує увагу та регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань саме шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, які передбачають процес позитивних змін, які відбуваються в особистості засудженого та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки.

Спираючись на дослідження В.Ф. Пірожкова стосовно динаміки психічних станів засуджених до позбавлення волі в умовах соціальної ізоляції, автор доходить висновку, що соціальна ізоляція спричиняє певні стани особи. Зокрема, він виокремлює психічні стани адаптаційного, основного періодів перебування в ізоляції, а також періоду очікування випуску (звільнення). Для кожного з цих періодів характерні певні психічні переживання, які створюють певний синдром. З-поміж найважливіших синдромів В. Пірожков виокремлює синдром очікування, фрустраційний синдром, синдром туги та нудьги, апатії, а також низку пограничних станів неспокійного характеру, які потребують допомоги психіатра і психолога [2, с. 62–69].

Дійсно, спочатку засуджена особа перебуває у важкому стані нервового напруження, що пояснюється розривом попередніх зв'язків із рідними, зі звичайним оточенням, страх перед новим, незвичним для нього середовищем,

адже засуджений не лише ізолюється від суспільства, він примусово поміщається до місць ув'язнення, де зобов'язаний чітко виконувати встановлений законом порядок відбування даної міри покарання.

На думку Г. Ф. Хохлаєва, в умовах тривалого очікування на свободу вона по мірі її наближення починає настільки ж лякати, наскільки і притягувати через досить зрозумілі причини: послаблені чи розірвані

зв'язки із близькими, майбутні труднощі з працевлаштуванням, насторожене ставлення оточення.

Автор зазначає, що поміщення людини в місце позбавлення волі, так би мовити, гальмує її соціальний розвиток, оскільки закони функціонування спільності засуджених нагадують життєустрій архаїчних спільностей [3, с. 72].

Водночас важливо пам'ятати про суть будь-якого покарання як необхідної міри суспільного зла, яке заподіюється злочинцеві як відплата за вчинений ним злочин. Покарання завжди пов'язане із певними позбавленнями та обмеженнями прав і свобод людини, в яких саме й реалізується мета кари за вчинений злочин [4, с. 83].

Треба визнати, що на цьому етапі розвитку суспільства позбавлення волі на певний строк, зрештою як і інші покарання, що пов'язані з ізоляцією особи, за відсутністю рівноцінної їм заміни, є необхідним та вимушеним заходом каральної політики держави, яка поєднує в собі реалізацію різних цілей державного реагування на випадки порушення найбільш суворих правових заборон.

Важливо зрозуміти, що у випадку призначення судом засудженому покарання у виді позбавлення волі, воно має повною мірою реалізовувати своє функціональне призначення та мету [4, с. 83-84].

Література:

1. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Право, 2010. 608 с.
2. Пирожков В.Ф. Кримінальная психология. Подросток в условиях социальной изоляции : Кн. 2-я. Москва : Ось-89, 1998. 320 с.
3. Хохряков Г.Ф. Наказание в виде лишения свободы : оценка эффективности : Советское государство и право : журнал. 1989. 75 с.
4. Бурдін В.М. Позбавлення волі на певний строк і довічне позбавлення волі: актуальні проблеми застосування : соціально-правові студії : науково-аналітичний журнал. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.